

LAUSUNTO

Helsinki 26.2.2026

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNTA

Viite: Lausuntopyyntö hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain, ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamista koskevasta, sosiaali- ja terveysministeriön uudesta pykäläesityksestä 5.2.2026

Asia: HE 113/2025 vp

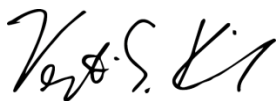
SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveyspoliittinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on noin 240 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäsenenä noin 70 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Lisätietoja:

erityisasiantuntija Erja Saarinen, erja.saarinen@soste.fi, 050 433 4202

lakimies Kirsi Väättämoinen, kirsi.vaatamoinen@soste.fi, 040 839 7913

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas
pääsihteeri

SOSTE

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
SOSTE Finlands social och hälsa rf
SOSTE Finnish Federation for Social Affairs and Health

www.soste.fi

SOSTE kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta.

Uusi esitys parantaa asiakkaiden näkökulmasta alkuperäistä hallituksen esitystä

Sosiaali- ja terveysministeriön muutosehdotukset velvoittavat aiempaa selvemmin selvittämään asiakkaan ja tarvittaessa hänen läheisensä tai edustajansa näkemykset teknologisten ratkaisujen käytöstä ja niiden vaihtoehtoista. Ratkaisujen soveltuvuus asiakkaan palveluihin ja toimenpiteisiin tulee arvioida yhteistyössä asiakkaan ja tarvittaessa hänen omaisensa ja läheisensä tai laillisen edustajansa kanssa. Asiakkaalle on myös selvitettävä, miten teknologinen ratkaisu vaikuttaa palvelun toteuttamiseen ja mitkä olisivat vaihtoehtoiset palvelun toteuttamistavat ilman sitä. Nämä ovat positiivisia muutoksia.

Nyt esitetyssä 47 §:n 1 momentissa säädettäisiin, että asiakkaan mielipide teknologisten ratkaisujen käyttöön pitää selvittää ja 47 §:n 4 momentin 2 kohdassa säädettäisiin, että teknologinen ratkaisu ei voi puuttua asiakkaan tai **muun henkilön** yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan enempää kuin asiakkaan hoidon ja huolenpidon tarve välttämättä edellyttää.

Lakiin pitäisi kirjata myös se, että jos teknologisella ratkaisulla on vaikutusta muun henkilön kuin asiakkaan yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan, myös hänen mielipiteensä teknologian käytöstä tulee selvittää samalla tavoin kuin asiakkaan.

Välttämättömyyden arviointia täsmennettävä

Uudessa esityksessä on edelleen muotoilu, että teknologisen ratkaisun käytön tulee olla välttämätöntä asiakkaan hoidon, huolenpidon ja turvallisuuden turvaamiseksi. SOSTE on aiemmin tuonut esiin, että välttämättömyyden määrittely ja sen arvioinnin perusteet on jätetty avoimiksi. Niitä ei edelleenkään ole kirjattu lakiesityksen pykäliin, mutta joiltain osin niitä on avattu säännösten perusteluissa.

Kun välttämättömyyttä arvioidaan, olennaisia huomioon otettavia seikkoja ovat ainakin perusteluissa mainitut tekijät, kuten asiakkaan hoivan ja terveyden potentiaalinen vaarantuminen ja vaikutukset yksityisyyden suojaan. Erittäin tärkeä on myös perusteluihin kirjattu toteamus, että teknologian käyttöä tarkasteltaisiin nimenomaan asiakkaan eikä vaikkapa palveluntuottajan näkökulmasta: sitä ei voitaisi pitää välttämättömänä esimerkiksi siksi, että henkilöstöä on riittämättömästi.

SOSTE pitää hyvänä myös perustelujen mainintaa siitä, että teknologisen ratkaisun ajallisen ja paikallisen välttämättömyyden määrittely voisi perustua siihen, että siitä sovitaan asiakkaan kanssa.

SOSTE pyytää valiokuntaa arvioimaan, missä määrin välttämättömyyden arviointia koskevia

seikkoja olisi hyvä kirjata suoraan lakiin. SOSTE toivoo, että valiokunta kirjaa ainakin mietintöönsä näkemyksensä siitä, miten välttämättömyyden vaatimusta tulisi tulkita ja mitä tekijöitä sen arvioinnissa on huomioitava.

Muutoksenhaku oikeusturvakeinona

Asiakkaan oikeusturva rakentuu esityksessä sen varaan, että teknologisten ratkaisujen tulee käydä ilmi asiakkaan sosiaalipalvelupäätöksestä. Siten teknologian käyttöön voi myös hakea muutosta. SOSTE korostaa säännöksen välttämättömyyttä, mutta toteaa, että muutoksenhaku on haavoittuvassa asemassa oleville ihmisille raskas ja harvoin käytännössä toimiva keino yrittää vaikuttaa päätöksen sisältöön: esimerkiksi päästä eroon valvonnasta, jonka kokee ahdistavaksi tai yksityisyyttään loukkaavaksi.

Teknologioiden ryhmittelyä selkeytettävä

Lakiesitys koskee monenlaisia teknologioita, joiden vaikutukset perusoikeuksien toteutumiseen ovat hyvin erilaisia. Jo nyt käytössä olevia ja jatkuvasti käyttöön tulevia uusia teknologioita ei kyetä eikä ole järkevää määritellä lainsäädännössä.

Esityksessä teknologioita on pyritty ryhmittelemään sen mukaan, kulkeeko teknologia asiakkaan mukana, ja millä tavalla ja kenen aloitteesta syntyy yhteys asiakkaasta palveluntuottajaan. Tämä on tehty pääasiassa 47 §:n 2 momentissa. Esityksen viimeistely jättää kuitenkin toivomisen varaa, sillä esitettyjen 47 §:n 2 momentin 1 ja 2 kohtien ero ei käy selvästi ilmi. Lisäksi näiden säännösten ja niiden perustelujen välillä on ristiriitaisuuksia.

Esitetyn 47 §:n 2 momentin 1 kohdassa sanotaan, että käytettävät teknologiset ratkaisut avaavat yhteyden palveluntuottajaan. Myös säännöksen perusteluissa sanotaan ensin, että teknologiset ratkaisut avaavat yhteyden palveluntuottajaan, mutta heti perään todetaan, että ne viestivät avun tarpeesta palveluntuottajalle, jolloin palveluntuottaja voi avata yhteyden asiakkaaseen. Epäselväksi jää, kuka loppujen lopuksi avaa yhteyden, keneen ja miten sekä millaisesta yhteydestä on kyse (esimerkiksi näkö-, kuulo- vai puheyhteys).

Esitetyn 47 §:n 2 momentin 2 kohdan perusteluissa sanotaan, että tämän lainkohdan mukaan asiakkaan kotona tai asumispalvelussa saadaan käyttää asiakkaan mukana kulkevia teknologisia ratkaisuja, jotka havainnoivat asiakkaan toimintakykyä ja välittävät tietoa palveluntuottajalle. Esitetty säännös ei kuitenkaan rajoitu mukana kulkeviin teknologisiin ratkaisuihin, vaan se koskee muitakin ratkaisuja, jotka on rajattu alueellisesti ja ajallisesti välttämättömään. Perustelujen toteamus, että esimerkiksi älypatja olisi säännöksen tarkoittama asiakkaan mukana kulkeva teknologinen ratkaisu, on omiaan lisäämään hämmennystä siitä, mihin tällä säännöksellä on tarkoitus pyrkiä ja miten 47 §:n 2 momentin 1 kohdan ja 2 kohdan on tarkoitus erota toisistaan.

Henkilöstön määrästä tarpeellinen lisäys

Teknologian käytöstä odotetaan usein kustannussäästöjä. Lakiesitykseen ehdotetussa muutoksessa todetaan, että teknologisen ratkaisun käyttöönotossa ja käytössä on kuitenkin huolehdittava siitä, että sosiaalihuollon palveluissa henkilöstön määrä joka tapauksessa vastaa asiakkaiden tarpeisiin. Tämä on tarpeellinen lisäys.

Asiakasprosessi turvaisi asiakkaan oikeuksia, mutta siihen on toisaalla esitetty muutoksia

Esitys lähtee siitä, että asiakkaan oikeudet turvataan yksilöllisessä asiakasprosessissa: palvelutarpeen arvioinnissa ja asiakassuunnitelman laatimisessa yhdessä asiakkaan ja tarvittaessa hänen läheistensä kanssa. Siinä asiakas saa tietoa teknologisista ratkaisuista ja voi tuoda esiin, miten hän suhtautuu teknologiaan omissa palveluissaan.

Asiakasprosessista on säännöksiä vanhuspalvelu- ja lastensuojelulaissa, mutta myös sosiaalihuoltolain 36 ja 37 pykälissä. Ne koskevat muun muassa vammaispalveluita. Onkin hämmäntävää, että samaan aikaan tämän lakiesityksen käsittelyn kanssa sosiaalihuoltolain uudistamista pohtinut työryhmä esittää sosiaalihuoltoon säästöjä nimenomaan asiakasprosessien keventämisestä.

Sosiaalihuollon palvelu-uudistustyöryhmä ehdottaa palvelutarpeen arvioinnin muuttamista tuen tarpeen arvioinniksi ja menettelyn keventämistä. Se ehdottaa kevennyksiä myös asiakassuunnitelmien tekemiseen, mutta ehdotettu muutos ei välttämättä koskisi niitä ihmisiä, joiden palveluissa teknologiaa käytetään.

Työryhmä esittää myös suuren osan lastensuojelulaista siirtämistä osaksi sosiaalihuoltolakia, joten esitetyt muutokset voisivat vaikuttaa myös lastensuojelulain perusteella tehtävään palvelutarpeen arviointiin.

Olisi tärkeää tietää, mikä on sosiaalihuollon palvelu-uudistustyöryhmän esitysten suhde nyt käsillä oleviin muutosesityksiin. Jos sosiaalihuoltolain muutokset ja säästöt toteutuvat, vievätkö ne vastaisuudessa pohjaa tältä lainsäädännöltä? On toivottavaa, että sosiaalihuoltoa koskevat lakiesitykset olisivat koordinoituja ja yhdensuuntaisia.

SOSTE kiinnittää huomiota myös siihen, että 47 §:n 3 momentin perustelujen mukaan ”sosiaalihuoltoa koskevassa päätöksenteossa sovelletaan tarvittavin osin hallintolain säännöksiä”. Ilmaisusta ”tarvittavin osin” antaa vaikutelman, että hallintolain säännösten soveltaminen perustuisi jonkinlaiseen tarveharkintaan. Kuitenkin hallintolakia, kuten muitakin hallinto-oikeudellisia yleislakeja, on sovellettava siltä osin kuin sosiaalihuoltolakiin tai muuhun lainsäädäntöön ei sisälly erityissäännöksiä kyseisten lakien alaan kuuluvista seikoista.